תלוי: אי בעה"ב זוכה, בעינן שכחת פועלים ואחרים ואז חל שכחה (וצע"ג וכי בעה"ב גרע מאחרים? כן הק' במראה הפנים) **ואי בעה"ב שכח, סגי שפועלים ג"כ שכחו ולא בעינן שאחרים ישכחו** (ועי' ברש"ס שביאר). **והרי** שר"ש דלא כהמשנה הכא ולא כהבבלי.

הגר"א על הירושלמי **ובהג'** על הר"ש (במשניות שבהלקט) **וכן במראה הפנים**, גרסו את הירושלמי בכמה שינויים והכל בא אל נכון, וכל מה שחידש ר' שמעון הוא דין 'שכחת אחרים'.

ז. עמדו עניים וכו'. הק' **בביה"ל** (הל' ג' בסוף הקטע) **מאי שנא עניים מאחרים, ועיי"ש ג' 'תירוצים.**

לחדודי: פועל ששכח (כשבעה"ב בעיר לשיטות שאי"צ לשכחתו) **האם חייב לשלם לבעה"ב? עיין במ"מ פ"א מ"ו בשם האילת השחר זבחים קכ'** דכל שזיכה חבירו במצוה אין חייב לשלם, ונפ"מ במי שהכניס תבואת חבירו דרך השעה. ובמי שבנה לחבירו בית עם הרבה פתחים, מי יהיה חייב במזוזות.

פרק ה משנה ח'

רמב"ם פ"ה הל' יא' ויב'

יש לציין כאן את מח' **רעק"א והתפא"י** (בועז) לעיל פ"ד משנה ז' מה שעת החיוב דשכחת עומרים. לרעק"א שעת העימור (איגוד) עצמו, ולכן אי הוי הקדש אז. גם אי פדה ואח"כ שכח, אינה שכחה. ולתפא"י זמן אסיפת העומרים היא השעה המחייבת את השכחה, והוכיח ממשנתנו.

א. **הר"ש** פי' 'לכובעות' לעשות מהם כובע. **וברא"ש** הביא **דהרמ'** פליג. והטעם דאין בו שכחה להר"ש, כתב **בשערי אמונה** כיון שאינו גמר מלאכה עד שיעשה הכובע. ולא נימא בכל מעמר דאינו גמ"מ עד אחר טחינה ואפי'. כיון שסו"ס ב'מלאכת השדה' הוי גמ"מ. משא"כ בכובעות לא חשיב גמר 'מלאכת השדה' עד שיעשה הכובע. אך הר"ש עצמו וכן בתוי"ט ובביה"ל פי' דגם בזה דרך לעשות אח"כ עומרים גדולים.

ב. הנה בתיבת 'ולעמרים' משמע דלא פליגי הר"ש והרמ' ולכו"ע הפי' דכל שעדיין עומד לעשותם גדולים יותר אין לו שכחה. אך **הגרמ"פ** (חידושים ובי'. מודפס בירושלמי 'תבונה') **דייק וחידש בדעת** הר"ש דכשמוליך שיבולים לעמר ממקום א' כדי לעשותם עומרים במקום ב' שלבסוף יעשה מהם יותר גדולים במקום ג'. אזי בהולכה מא' לב' אין שכחה דאינו גמ"מ. אך מב' לג' יש לו שכחה. ואעפ"י שעדיין צריך לעמר במקום ג' ליותר גדולים. ולהרמב"ם כל שעדיין לא גמר לקבצן אי"ל שכחה, וממילא מב' לג' ג"כ אין שכחה. וטעם מח': דהר"ש ס"ל דבעינן גמר מלאכת 'עימור' ואם כבר קיבץ פ"א, לא איכפ"ל דעדיין עוד צריך לקבצן. אך הרמ' ס"ל דבעינן גמ"מ השדה. וכתב 'ונכון מאוד בעה"י'

ג. בטעם דאין עימור אחר עימור. כתב **הד"א** (פ"ה) דאולי הטעם דחשיב שכבר זכה בהם, והוי כזכור ולבסוף שכוח שזכה בהם (שערי אמונה). וכן כתב **הגרמ"פ** דהוי כהניח בביתו. **ובשנו"א** כתב 'דאין שכחה אחר שכחה' ולא ביאר.

ד. מבואר **בד"א** היטב מח' הראשונים האם מה שקובע את דין 'עימור אחר עימור' הוא מחשבתו. או מציאות של קיבוץ העומרים. ויש ללמוד היטב את סיפא דמתני' 'זה הכלל' לב' השיטות. ולשי' **הרא"ש** נמצא ב' דינים במתני' א. דאין עימור אחר עימור, וילפינן מ'מה קציר' וכו'. ב. בעינן הולכה למקום גמ"מ של דישה. וצ"ע מנין ילפינן דין זה.

ה. מה הדין גבי מלאכת 'מעמר בשבת'. **הגרמ"פ** כתב דגבי שבת חייב במעמר כפי איך שבי' בר"ש וכן דייק **המנ"ח** מהרמב"ם דרק אי מוליכם כדי לקבצם. אך אי רק מעבירם ממקום למקום לא חייב. וז"ל **האגלי טל** (מעמר): אפי' אסף רק שני דברים. זה נלמוד מדברי הר"ש ספ"ה דפיאה בענין עימור שיש אחריו עימור אין לו שכחה וז"ל וכל הני דמתני' סופן לעמר ולעשות משנים אחד עיי"ש. הנה דאף בשנים חשוב עימור והרא"ש והרע"ב שם כתבו וסופו לעשות משנים ושלש עימור יש לפרש דבריהם עפ"י הפלוגתא דר' יוסי ורבנן באגד בשנים דר' יוסי ס"ל לאו שמי' אגד ורבנן ס"ל שמי' אגד ובשלש לכ"ע שמי' אגד כדאיתא פ"ק **דסוכה י"ג**. וי"ל דעימור בשנים תלוי בפלוגתא זו. וע"כ כתבו שנים ושלש שנים לרבנן וג' לר' יוסי והר"ש נקט אליבא דהלכתא כרבנן:

ו. עי' **בביה"ל** שהק' דלפי' הר"ש שמעמר לא לצורך אכילה, מדוע בעי לילפותא מה קציר וכו' תיפו"ל דהוי כקוצר לשחת.

ז. עיי"ש שיטה מחודשת, דמעמר מחמת שריפה אין לו שכחה.

ח. **הדובב מישרים** (ח"ד סי' כו') הביא לנידון אי מהני כיסוי ראש מקש, כיון שהוא מלא נקבים. והביא סימוכין ממשנתנו. ודחה דמתניתין לא נחית להאי דינא רק לענין שכחה. אך הביא **דהמשנה למלך בפ"י מהלכות אישות ה"י** מדייק **מהירושלמי** דמוכיח ממתני' דהיה כותב המגילה, דפורים מותר במלאכה, אלמא דהמשנה לא היתה מביאה דבר שאינו רשאי לעשותו.

פרק ו' משנה א'

א. בית שמאי אומרים הפקר לעניים הפקר ובית הלל אומרים אינו הפקר עד שיופקר אף לעשירים

שיטת הר"ש דב"ה סברי דהפקר לעניים לא חל כלל

א) כתב הר"ש דלשיטת ב"ה דהפקר לעניים אינו הפקר הרי דהממון נשאר ברשות הבעלים כבתחילה ולא חל ההפקר כלל, וכתב הר"ש דכן מוכח מהגמ' בבא מציעא ל: דאיתא שם שר' ישמעאל ב"ר יוסי רצה למנוע מאדם מסוים לזכות ואמר שמפקיר לכל חוץ מאדם א', ומבואר בגמ' שם דלב"ה לא הוי הפקר כלל.

דברי רעק"א בביאור שיטת ב"ה

ב) בעיקר שיטת ב"ה דהפקר לעניים אינו הפקר, יש לדון האם הכוונה בזה דלא שייך להחיל חלות הפקר רק לעניים ולהכי חייב במעשר דלא חל ההפקר כלל, אבל באמת אם היה חל הפקר כזה היה פוטר מן המעשר, או די"ל דהמכוון בשיטת ב"ה דלא רק דלא שייך להחיל חלות כזו אלא אפילו אי נימא דשייך לחול חלות הפקר רק לעניים מ"מ אין זה פוטר ממעשר דכיון דאינו הפקר לכל העולם אינו פוטר ממעשר.

ובדברי רעק"א מצינו דהוכיח כהצד הא' דכל יסוד שיטת ב"ה דלא חל הפקר רק לעניים, אבל אם נמצא מקום דיחול הפקר כזה הרי דיפטור ממעשר, דיעוין לעיל פ"ה מ"א דאיתא במשנה ד'גדיש שלא לוקט תחתיו כל הנוגע בארץ יתן לעניים', וכתבו הרע"ב והתוי"ט דמבואר בירושלמי שם דקנסו רבנן ליתן מתבואתו לעניים, והוי מתנות עניים מדרבנן, ואיכא בזה פטור ממעשר דאמרינן 'הפקר בי"ד הפקר' ומהני לפוטרו ממעשר.

והקשה רעק"א שם דהא הוי הפקר רק לעניים וכיצד מהני לפטור ממעשר והלא ב"ה סברי דהפקר לעניים לא מהני לפטור ממעשר, ותירץ רעק"א דכל הא דסברי ב"ה דהפקר לעניים אינו פוטר ממעשר

הוא משום דהפקר כזה לא חל כלל אפילו לגבי העניים, ואם נטלו העני צריך להחזיר לבעלים ולהכי חייב במעשר דלא שייך בזה הפטור של הפקר ממעשר, אבל במתני' שם דהוי דין 'הפקר בי"ד הפקר' ובאמת חל הפקר רק כלפי העניים, דבכח בי"ד להחיל הפקר רק כלפי עניים ואם זוכים העניים הרי הוא שלהם דהב"ד נתנו להם, בזה שפיר שייך הפטור ממעשרות.

ועולה מדברי רעק"א דכל פלוגתת ב"ה הוי רק דלא שייך להחיל חלות הפקר רק לעניים, אבל בגוונא דחל שפיר מודו ב"ה דפטור ממעשר, אכן עיקר הדברים בזה צ"ע, דאם לב"ה לא שייך להחיל חלות הפקר רק לעניים, א"כ מאי שנא דכשבי"ד עבדי הפקר הם יכולים להחיל חלות כזו, ויל"ע.

דברי הגראמ"ה בביאור שיטת ב"ה

ג] ובהגהות הגרא"מ הורביץ נתקשה בזה דכיצד מהני הפקר בי"ד רק לעניים לשיטת ב"ה דהפקר לעניים אינו הפקר, ויצא לחדש דבע"כ צ"ל דגם ב"ה סברי דהפקר לעניים חל ויכול העני לזכות בו, ומ"מ אינו פוטר ממעשרות, והיינו משום דסברי ב"ה שלפני שזכה העני יכול הבעלים לחזור בו מההפקר כיון דהוי הפקר רק לעניים, ומשו"ה אינו פטור ממעשרות דהא גופא שיכול הבעלים לחזור בו חשיב 'אין לו חלק ונחלה עמך' ובזה חלוק הפקר בי"ד דבגוונא שבי"ד מפקירים אינו יכול לחזור בו, ושוב חשיב 'יש לו חלק ונחלה עמך' ופטור ממעשרות.

דברי המקד"ד בביאור שיטת ב"ה

ד] ובמקדש דוד [פאה סי' ט"ו] **מצינו דרך אחרת בזה**, דס"ל דבאמת הפקר לעניים גם בגוונא דחייל אינו פוטר מן המעשר, וז"ל, 'ונראה מזה דהפקר לעניים אף במקום דמהני מכל מקום אינו הפקר גמור ואינו פוטר מן המעשר, ופטור פאה מן המעשר אינו משום הפקר כמ"ש תוס' והשמ"ק רק מקרא דובא הלוי כו', דשם פאה פטורה מן המעשר אף שהוא רק לעניים, אבל אם אין עליו שם פאה אף שהוא הפקר לעניים אינו פטור ממעשרות'.

והמקדש דוד הוכיח כדבריו מדברי התוס' בב"ק [כ"ח. ד"ה זה וזה] דכתבו התוס' שם דהא דפאה פטורה מן המעשר אין זה משום הפקר דהא הפקר לעניים אינו הפקר, אלא דהפטור הוא מקרא 'ובא הלוי כי אי לו חלק ונחלה עמך' – יצא זה שיש לו חלק ונחלה עמך', והנה בפאה הרי וודאי חל ההפקר אע"פ שהוא רק לעניים ומ"מ חזינן דסברי התוס' דאינו פוטר ממעשרות, ובהכרח דהפקר לעניים גם אם הוא חל אינו פוטר ממעשרות, ולהכי כתבו התוס' דהא דפאה פטורה ממעשר הוי מגזה"ש דשם פאה פטור ממעשר.

ולדרכו של המקדש דוד עולה, דב"ה פליגי בתרתי על ב"ש, חדא דסתם הפקר לעניים לא חל כלל, ועוד דאפילו בגוונא דחל אינו פוטר ממעשרות.

ואמנם צ"ע דרכו של המקדש דוד ממתני' לעיל גבי גדיש שלא לוקט תחתיו דמבואר בירושלמי דפטור ממעשרות אע"פ דהוי הפקר רק לעניים, וחזינן דבגוונא דחל הפקר לעניים מהני לפוטרו ממעשר, וכדהובא לעיל מדברי רעק"א על המשנה שם, **ויעוין במקדש דוד שם** דנראה דעמד בזה בתו"ד, וכתב דשאני התם דהוי הפקר בי"ד ובכח בי"ד להפקיר לעניים הפקר גמור כזה שיפטור ממעשר, והיינו דכל מה דס"ל למקדש דוד דהפקר לעניים אינו פוטר ממעשר משום דלא הוי הפקר גמור אבל בגוונא דהוי הפקר ע"י בי"ד בכוחם להפקיר הפקר גמור גם באופן דהוי רק לעניים.

פרק ו' משנה ב'

א. העומר שהוא סמוך לגפה ולגדיש לבקר ולכלים ושכחו ב"ש אומרים אינו שכחה וב"ה אומרים שכחה

בירושלמי הובאו ב' דרכים בביאור פלוגתת ב"ש וב"ה

א] הר"ש הביא דאיתא בתוספתא ובירושלמי ב' שיטות במה נחלקו ב"ש וב"ה, דר' יהושע סבר דאיירי כששכח את העומר סמוך לגפה ולגדיש ונחלקו אם הוי שכחה בכהאי גוונא, ושיטת ר' אלעזר דבגוונא דר' יהושע הוי שכחה לכו"ע, ונחלקו באופן שהחזיק את העומר להוליכו לעיר ונתנו בצד הגפה או הגדר דב"ש אומרים דאינו שכחה כיון שכבר זכה בה וב"ה אומרים דהוי שכחה.

שיטת ר' יהושע בפלוגתא דב"ש וב"ה

ב] וכתב הרא"ש לבאר את דעת ב"ש לשיטת ר' יהושע, וז"ל, 'ב"ש סברי כיון שמונח אצל דבר המסוים עתיד לזוכרו ולא הוה שכחה', ומבואר דכיון דיש סיבה שיזכור את העומר ע"י מה שהניחו במקום המסוים לא הוי שכחה, וצ"ב במה פליגי בית הלל בזה.

ובירושלמי הקשו ממתני' לקמן פ"ז מ"א דאיתא שם דזית שעומד בצד הגת או בצד הפירצה אינו שכחה, והיינו משום דעתיד לזוכרו, וא"כ חזינן דסתם לן תנא דמתני' שם כדעת ב"ש דשכחה בצד דבר המסוים אינו שכחה, **ותירצו בירושלמי** דהתם כו"ע מודו דלא הוי שכחה, כיון דאיירי בזית מחובר לקרקע, וכיון דהוי מחובר וקבוע בצד דבר המסוים לא הוי שכחה, אבל משנתינו איירי בעומר תלוש הנמצא בצד דבר המסוים ובהכי פליגי בית הלל דהוי שכחה.

והנה בירושלמי שם איתא ילפותא לדין המבואר במשנה שם דזית שבצד דבר מסוים אינו שכחה, וז"ל הירושלמי 'ושכחת עומר בשדה, עומר שאתה שוכחו לעולם, יצא זה שאת זוכרו לאחר זמן', ומבואר דמה שהעומר עתיד להיזכר ע"י הבעלים משו"ה לא הוי שכחה, **אכן צ"ב**, דא"כ מה נפק"מ אם העומר תלוש או מחובר, והא כיון שיסוד הדין הוא דמה שעתיד להיזכר לא הוי שכחה א"כ כל שעתיד להיזכר לא הוי שכחה, מה לי מחובר מה לי תלוש.

ויעוין בפני משה שם שביאר בזה, דדבר מחובר כיון שהוא קבוע בצד דבר המסוים הרי דהוא זכור עליו ללקחו, אבל דבר התלוש הוא נייד ממקום למקום ע"י רגלי בני אדם, וע"כ אינו זוכר אותו ולא מועיל לזה מה שמונח סמוך למקום מסוים, **וכעין זה כתב הגר"א** בביאורו לירושלמי על משנתינו, דדבר המחובר הוי 'דבר מסוים טפי'.

שיטת ר' אלעזר בפלוגתת ב"ש וב"ה

ג] בירושלמי הובאה נמי שיטת ר"א בביאור פלוגתת ב"ש וב"ה, והיינו דאיירי בהחזיק בעומר להוליכו לעיר, ולב"ש אינו שכחה כיון שהחזיק בה, ולב"ה מ"מ הוי שכחה, **והקשה הגר"א בביאורו לירושלמי** דלפי"ז דרך זו צ"ע הא דקתני במשנתינו 'סמוך לגפה ולגדיש' דמה שייך זה לעיקר פלוגתא דב"ש וב"ה דנחלקו מצד מה שהחזיק בעומר להוליכו לעיר, **וכתב הגר"א** דצ"ל דאורחא דמילתא נקט דמסתמא כיון שרוצה לזכות בזו הוא נותנו בצד הגפה שהוא דבר מסוים כדי שלא ישכח אותו.

דרכו של הרמב"ם בפיהמ"ש בפלוגתת ב"ש וב"ה [לדעת ר"א]

יעוין בפי' הרע"ב שכתב, דלקמן משנה ג' איתא דמודים ב"ה לב"ש בעומר שהחזיק בו להוליכו לעיר דלא הוי שכחה, וצ"ב דהא לדרך זו בירושלמי הרי דבהא גופא פליגי ב"ש וב"ה, וכתב הרע"ב דהתם איירי שהחזיק בו להוליכו לעיר ולא הניחו בצד הגפה או הגדר דהוי